

Kondratiuk S.M.
University «KROK»

ACCOUNTING AND CONTROL CONSULTANCY SERVICES

Summary

Studied issues use concepts of «consulting» and «advisory». The article discusses the concept of «consultation» and «consulting services». Reflect the accounting business operations to provide advisory services. Keeping monitoring of consultancy services.

Keywords: Services, consultancy, consulting service, accounting, costs, financial results.

УДК 336.201

ПРОБЛЕМА УХИЛЕННЯ ВІД ПОДАТКІВ ТА НАСЛІДКИ ЦЬОГО ЯВИЩА ДЛЯ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Корягіна Т.В., Якименко К.А.

Університет митної справи та фінансів

У статті розглянуто проблему ухилення від податків в Україні та наслідки цього явища. Обґрунтовано втрати бюджету країни від несплати податків. У дослідженні проаналізовано зміну податкового навантаження за останні роки і зв'язок цього явища з переходом бізнесу у тінювий сектор. Визначено дефіцит бюджету за 2011-2015 рр. У роботі досліджено загрозу тінювого сектору для бюджетної безпеки України. **Ключові слова:** податки, ухилення, тінювий сектор, бюджетна безпека, бюджетний дефіцит, податкове навантаження.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки фінансова політика держави базується на системі фінансових регуляторів. Фінансовими регуляторами, на яких базується фінансова політика держави, є, в першу чергу, податки, які забезпечують вилучення і перерозподіл створеного валового внутрішнього продукту і формування централізованих фондів грошових ресурсів держави. Сьогодні в Україні спостерігається дефіцит державного бюджету. До цього призводить, в першу чергу, недостатність бюджетних надходжень, а як відомо в нашій країні основним джерелом бюджетних доходів є податки.

Низький рівень податкових надходжень обумовлений низкою причин, в першу чергу, зменшенням рівня реальної заробітної плати населення, в окремих випадках – номінальне зниження рівня доходів, зважаючи, що податок на доходи фізичних осіб становить основну частину податкових надходжень. По-друге, причиною скорочення доходів бюджету від оподаткування є високий рівень податкових ухилень, що зумовлений прагненням індивідів залишити у своєму розпорядженні більше коштів, незважаючи на незаконність такого способу. Отже такі явища в економіці України чинять суттєвий вплив на формування бюджету та можливості здійснення в країні соціально-економічної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою ухилення від сплати податків в Україні займалися такі вчені: В.С. Альошкін, В. Білоус, П.М. Вавілов, В. Вишневський, А. Веткін, О.С. Задорожний, О.А. Крамаренко, К.А. Матвійчук, В. Мельник, А. Соколовська, Н.Б. Фролова

та інші. Проблемам бюджетної безпеки присвячували свої праці О. Барановський, В. Соловйов, В. Геєць, Г. Дарнопих, М. Єрмошенко, В. Мунтіян, В. Предборський, О. Користін, В. Федосов, І. Луцик, В. Рудик та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча існує багато праць, де розглядається проблема ухилення від податків та недоліки податкової системи, однак наслідки цього явища для державного бюджету досліджені ще недостатньо.

Мета статті полягає в дослідженні способів ухилення від сплати податків в Україні, виявленні недоліків у оподаткуванні доходів в Україні, що призводять до виникнення податкових ухилень та, у свою чергу, до дефіциту у бюджеті держави.

Виклад основного матеріалу. Уникнення податків та ухилення від їх сплати притаманні будь-якому суспільству. Причиною цього явища є те, що платники податків недостатньо усвідомлюють вигоду від споживання суспільних благ, що фінансуються за рахунок податкових платежів [11]. Через нестабільність економічної ситуації українці намагаються ухилитись від оподаткування і «заощадити» певні кошти. Обтяжливість податкової системи України визначається не тільки величиною податкових ставок, а насамперед нерівномірністю податкового навантаження, заплутаністю й нестабільністю податкового законодавства [12].

Податкова система повинна відповідати умовам, що складаються у економічному середовищі. Позитивний вплив на темпи економічного зростання справляє така податкова система, що буде відповідати принципу соціальної справедливості

Таблиця 1

Зміна податкового навантаження в Україні за 2011-2015 роки

Роки	ВВП номінальний, млрд. грн.	Податкові надходження, млрд. грн.	Рівень податкового навантаження, %	Втрата податкових надходжень, млрд. грн.
2011	1302,1	261,6	20,09	130,8
2012	1408,9	288,6	20,48	144,3
2013	1444,0	238,0	16,48	119
2014	1566,7	280,2	17,88	140,1
2015	1979,5	409,4	20,68	204,7

Створено авторами на основі джерел [1, 4]

оподаткування. Відповідно до нього розмір податкових зобов'язань платників встановлюється згідно з їхнім рівнем платоспроможності – платники з меншим рівнем доходів мають нести менше податкове навантаження, а платники з вищими доходами, відповідно, більше. Такий принцип дозволить забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження [10]. Нині в Україні «ставка податку становить 18 відсотків бази оподаткування щодо доходів, нарахованих у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються платнику» [9].

За ухилення від сплати податків у законодавстві існують певні види покарання. Одним із важливих заходів протидії податковим порушенням у сфері оподаткування є встановлення високих штрафів.

Статтею 212 «Ухилення від сплати податків» Кримінального кодексу України передбачається відповідальність за ухилення від сплати податків у значному, великому чи особливо великому розмірах. Ці розміри дорівнюють відповідно 1000, 3000 та 5000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [9].

Діяльність, що характеризується ухиленням від сплати податків формує тіньовий сектор економіки країни. На сьогодні, обсяги тіньового сектору економіки в Україні, за експертними оцінками, перевищують більшу частину валового внутрішнього продукту. Подальше розширення тіньової економіки становить реальну загрозу національній безпеці держави. Очевидно, що податкова та економічна політика держави потребує кардинальних змін та удосконалення законодавства [7].

Розміри тіньової економіки є різними в різних країнах світу і, відповідно, визначення масштабів тіньової діяльності залежить від особливостей функціонування економічних систем. Експертні оцінки цього показника в Україні, залежно від методу, коливаються від 20% до 60%. За даними Державного комітету статистики України він дорівнював 20%, а за звітами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України – 50% у ВВП. Таке значення тінізації економіки країни свідчить про втрату 50% податкових надходжень до бюджету країни.

У 2011 році податки склали 83,15% доходів Державного бюджету, у 2012 році – 83,4%, а в 2013 – 70,17%, 2014 – 73,18%, 2015 – 68,98%.

Проаналізувавши дані соціально-економічного навантаження в Україні варто визнати, що у 2013-2014 роках спостерігалось деяке зменшення цього показника, однак у 2015 році рівень податкового навантаження знову зріс. При цьому, у 2015 році відсоток доходів Державного бюджету від оподаткування був найнижчим. Це свідчить про те, що зростання рівня податкового навантаження, супроводжується переходом деякої частини бізнесу у тіньовий сектор (табл. 1).

Проведені розрахунки несплачених податків з тіньового сектора економіки України свідчать про зростання в останні роки втрат бюджету країни. Так у 2011 р. було недоотримано близько 130,8 млрд. грн., а в 2014 р. ця сума становила 140,1 млрд. грн., а в 2015 р. втрати від тінізації становили вже 204,7 млрд. грн., що становило 38,3% бюджету країни.

Зростання тіньового сектору економіки призводить до структурних деформацій та нестабільності соціально-економічного розвитку країни, перешкоджає процесу розбудови держави, демократизації суспільства та європейської інтеграції України. Зростання тіньового сектору економіки також призводить до скорочення доходів держави і створює проблему дефіциту державного бюджету. На сьогодні дефіцит державного бюджету є однією з найбільших проблем економічного розвитку України [10].

Відповідно до Наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» № 1277 від 29 жовтня 2013 року, «бюджетна безпека» – це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [6, с. 43].

У цілому бюджетна безпека держави зумовлюється процесом бюджетотворення, рівнем бюджетної дисципліни, своєчасністю прийняття та характером касового виконання бюджету, розміром бюджету, рівнем перерозподілу ВВП через бюджет, розміром, характером та рівнем дефіциту бюджету, методами фінансування дефіциту тощо, які загалом формують її загальні цільові критерії.

Нестабільність у цій сфері не дозволяє забезпечити відповідний рівень економічного зростання, ускладнює здійснення ефективної реструктуризації економіки, здійснює негативний вплив на макроекономічну, банківську, боргову сфери в Україні. За такої ситуації, коли відбувається значна дестабілізація економіки, постає необхідність комплексного підходу до постійного моніторингу та аналізу параметрів стану системи державних фінансів в цілому та показників бюджетної безпеки зокрема [8].

Практично весь час існування України як незалежної держави, мало місце перевищення видатків державного бюджету над його доходами. Але останнім часом ця проблема набула найбільшої гостроти. Динаміка дефіциту Державного бюджету України повторює тенденцію зміни фактичного співвідношення його дохідної та видаткової частин. Розглянемо стан бюджетного дефіциту за останні п'ять років – 2011-2015 роки (табл. 2).

Отже, до 2014 року включно дефіцит бюджету мав тенденцію до зростання, хоча у 2015 році ситуація дещо покращилася. Розглянемо частку

бюджетного дефіциту у ВВП України за останні п'ять років (табл. 3).

Таблиця 2

**Державний бюджет України
за 2011-2015 роки, млрд грн**

Рік	Доходи	Видатки	Дефіцит
2011	315,0	338,6	- 23,6
2012	346,0	399,5	- 53,5
2013	339,2	403,4	- 64,2
2014	357,0	430,1	-73,9
2015	534,6	576,8	-42,2

Створено авторами на основі джерел [1, 3, 5]

Маастрихтською угодою визначено, що припустимим є дефіцит на рівні 3% від ВВП. Хоча такий норматив є досить умовним, тому що межа безпеки бюджетного дефіциту залежить від особливостей конкретної країни у тій чи іншій економічній ситуації.

У 2011 році обсяг ВВП був найнижчим за аналізований період, а саме 1316,6 млрд грн, однак питома вага бюджетного дефіциту у ВВП була 1,79%, що входить до норми. Але починаючи з 2012 року, не дивлячись на те, що обсяг валового внутрішнього продукту збільшувався, питома вага бюджетного дефіциту росла. Видатки бюджету значно перевищували доходи.

У 2015 році дефіцит державного бюджету сягнув найнижчого рівня у виділеному періоді і склав 2,13% у відношенні до ВВП. При аналізі було виявлено, що це пов'язано з падінням абсолютного значення дефіциту державного бюджету України та зростанням рівня доходів державного бюджету України та ВВП, але, на жаль, за допомогою переважно інфляційних джерел.

Як свідчить статистика, економіка України ще не змогла подолати негативні впливи світової фінансової кризи 2008–2009 років і стабілізувати стан державних фінансів, тому, починаючи з 2009 року і по теперішній час (крім 2011 року), обсяг дефіциту бюджету перевищує обсяг капітальних видатків державного бюджету. Таким чином, можна констатувати, що за напрямками дефіцитного фінансування в Україні превалює пасивний бюджетний дефіцит, кошти від покриття якого спрямовуються на поточні видатки бюджету, як то соціальні трансферти, виплата зарплати у бюджетній сфері тощо [1]. Посилює проблеми

бюджетотворення в країні значний розмір тінізації економіки країни, так у 2015 р. було втрачено потенційних 204,7 млрд грн. податкових надходжень, що становило 38,3% доходів бюджету.

Висновки. «Тіньова економіка і корупція існує у всіх країнах, але їх масштаби становлять кілька відсотків від ВВП. В Україні тіньовий сектор економіки становить половину ВВП», – стверджує у своїй статті І. Г. Савченко. Ухилення від сплати податків спричиняє негативні наслідки як для економіки держави, так і для держави в цілому. При цьому державний бюджет недоотримує кошти, що належать йому, а отже, відбувається обмеження витрат і виникає дефіцит бюджету. Негативні наслідки, такі як фінансові, економічні та соціальні, від величезного бюджетного дефіциту потребують здійснення системи заходів, проведення активної фінансової політики.

Податкове навантаження є одним із ключових чинників, що впливає на можливість держави щодо формування ресурсів для фінансового забезпечення закріплених за нею функцій. Однак, в Україні платниками податків рівень податкового навантаження сприймається як обтяжливий, а держава не може акумулювати достатні кошти для забезпечення суспільних потреб. Можна запропонувати такі напрями скорочення податкового навантаження і підвищення ефективності податкової системи в Україні:

- забезпечення державою прозорих і зрозумілих правил оподаткування;
- створення ефективного податкового законодавства;
- створення простого механізму сплати податків;
- зниження загального рівня оподаткування підприємств;
- створення сприятливих умов для інвестиційних процесів на підприємствах.

Податкове навантаження має бути оптимальним, тобто таким, яке б давало можливість не лише мобілізувати достатньо коштів до бюджету, але й давати можливість вкладати вивільнені кошти у розширення виробництва та стимулювання інвестиційних процесів в Україні.

Прагнення до рівноваги бюджетних доходів і витрат шляхом збалансованості державного бюджету – це сьогодні одне з головних завдань держави і одним з шляхів його вирішення є реформування фіскальної політики.

Таблиця 3

Частка бюджетного дефіциту у ВВП 2011–2015 роки

Показник	2011	2012	2013	2014	2015
Бюджетний дефіцит, млрд грн	23,6	53,5	64,2	73,9	42,2
ВВП млрд грн	1316,600	1408,889	1454,931	1566,728	1979,458
Питома вага бюджетного дефіциту у ВВП, %	1,79	3,8	4,41	4,72	2,13

Створено авторами на основі джерел [1, 3, 5]

Список літератури:

1. Адонін С. В. Особливості дефіциту державного бюджету України на сучасному етапі / С. В. Адонін, В. А. Ізюмська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – С. 108–111.
2. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2014 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00KDV8.pdf
3. Валовой внутренний продукт Украины: структура и динамика (2002-2016) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>.

4. Доходы госбюджета Украины [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://index.minfin.com.ua/budget/income/?2014>
5. Звіт про виконання Державного бюджету за 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Виконання%20ДБУ%202015_звіт%2023%20березня.pdf
6. Користін О. Е. Економічна безпека: навч. посіб. / О. Е. Користін, О. І. Барановський. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
7. Крамаренко О. А. Способи ухилення від сплати податків в Україні / О. А. Крамаренко // Наукові записки. – 2013. – № 23. – С. 165–168.
8. Куценко Т. Ф. Гарантування бюджетної безпеки як стратегічний пріоритет сучасних економічних реформ в Україні / Т. Ф. Куценко, П. Г. Мартінович // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – С. 79–83.
9. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
10. Савченко І. Г. Тіньовий сектор економіки України: аналіз стану та напрями детінізації / І. Г. Савченко, А. Є. Горданов // Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси. – 2012. – № 3. – С. 107–116.
11. Тамбовцев В. Є. Поняття і зміст ухилення від сплати податку на додану вартість в Україні [Електронний ресурс] / В. Є. Тамбовцев. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nashp/2009_4/Tambovc.pdf
12. Харко Д. Правова природа тіньової економіки: поняття, причини та напрями детінізації / Д. Харко // Вісник Львів. – 2011. – № 52. – С. 351–357.

Корягина Т.В., Якименко Е.А.

Университет таможенного дела и финансов

ПРОБЛЕМА УКЛОНЕНИЯ ОТ НАЛОГОВ И ПОСЛЕДСТВИЯ ЭТОГО ЯВЛЕНИЯ ДЛЯ БЮДЖЕТА УКРАИНЫ

Аннотация

В статье рассмотрена проблема уклонения от налогов в Украине и последствия этого явления. Обоснованно потери бюджета страны от неуплаты налогов. В исследовании проанализированы изменения налоговой нагрузки за последние годы и связь этого явления с переходом бизнеса в теневой сектор. Определен дефицит бюджета за 2011-2015 гг. В работе исследована угроза теневого сектора для бюджетной безопасности Украины.

Ключевые слова: налоги, уклонение, теневой сектор, бюджетная безопасность, бюджетный дефицит, налоговая нагрузка.

Koryahina T.V., Yakimenko K.A.

University of Customs and Finance

THE PROBLEM OF TAX EVASION AND THE IMPLICATIONS FOR THE BUDGET OF UKRAINE

Summary

The article considers the problem of tax evasion in Ukraine and the consequences of this phenomenon. Proved the loss of the state budget from tax evasion. The study analyzed the changes in the tax burden in recent years, and the relationship of this phenomenon with the transformation of the business in the informal sector. The paper examines the threat of the informal sector to fiscal security of Ukraine.

Keywords: taxes, evasion, the informal sector, fiscal security, the budget deficit, the tax burden.